

Riddu Ridđu Festivála

Riddu Ridđu Festivála er en internasjonal urfolksfestival, som årlig finner sted i Kåfjord kommune i Nord-Troms. Festivalen er utendørs, og har programtilbud for hele familien. Programmet inneholder verdensomspennende urfolksmusikk, kunst, teater og dans, ungdomsleirer med kunstneriske og politiske workshops, barnefestival, dagsaktuelle seminarer, omfattende kursprogram, film og litteratur. I tillegg til å årlig arrangere festival har vi helårsdrift med flere arrangement på ulike scener gjennom året. 9.-13.juli 2014 arrangeres Riddu Ridđu festivalen for 23.gang, og jeg skal presentere festivalen nærmere for dere, med fokus på hvordan vi har arbeidet med immateriell samisk kulturarv.

Historien til Riddu Ridđu er langt fra en parademarsj. Det hele starta som et ungdomsopprør i 1991, der ungdom stilte spørsmål med hvorfor det samiske var så usynlig og bortgjemt. Det ble ikke snakka høyt om det samiske, selv samisk var morsmål få år tilbake. De fleste stedsnavn i Kåfjord var samiske, og svært mange av besteforeldrene til ungdommen snakket samisk når de unge ikke skulle skjønne hva om ble sagt. Dette begynte ungdommen å grave i tidlig på 90-tallet. Det va ikke alle som likte at det samiske ble hentet frem, og de første årene va det stor motstand og mye benektelse i forhold til samisk opphav. Derav navnet Riddu Ridđu, som betyr «Liten storm på kysten».

Historisk tilbakeblikk:

I Kåfjord levde sjøsamene. De var fastboende samer, som livnærte seg av fiske og jordbruk. Byttetradisjoner holdt sjøsamene med mat og utstyr de behøvde for å overleve. Da den norske stat hadde fornorskning som ett av sine hovedprosjekt, var de fastboende sjøsamene enkle å fornorske. Heldigvis var det ikke like lett å fornorske reindriftssamene som levde som nomadefolk, og derfor beholdt språket og kulturen i større grad. Men i Kåfjord kan man trygt slå fast at fornorskninga vært et vellykka tiltak. Særlig kom det til syne etter 2.verdenskrig. Kåfjord var en av de siste steder som ble brent, og innbyggerne måtte evakuere. Da de kom tilbake sto de på bar bakke, og et hardt gjenreisningsarbeid prega livet til folk. Norsk lov tillot kun nordmenn å eie jord, og det var en effektiv måte å gjøre alle norske i en jordbrukskommune. På en generasjon ble alle norske. Så norske at mange ikke ville vedkjenne seg sine foreldres morsmål og bakgrunn. Folk skamma seg over sin samiske bakgrunn, og de snakka heller dårlig norsk til sine barn, enn samisk. Men ungdommen i Kåfjord ville det annerledes. De skammet seg ikke over det samiske. De ville bidra til å snu skam til stolthet, og gi verdigheta tilbake til sjøsamene. Og det skulle gjøres gjennom kultur!

Oppstarten av Riddu Riddu

I 1991 samla en gjeng med ungdom seg til en grillfest, der de snakket om identitet, og spørsmålet om hvem de var. Den skjulte identiteten kunne ikke fortsette å leve med, og de bestemte seg for å revitalisere sjøsamisk kultur og tradisjoner. Lyngenkofa ble rekonstruert på slutten av 80-tallet, og mange begynte etter hvert å bruke den. I 1992 ble Kåfjord kommune innlemmet i samisk forvaltningsområde. Det var mange krefter som virka sammen, samtidig, og det ble mye fokus på vår sjøsamiske historie.

Mange kom til festivalen, både folk utenfra men også flere og flere fra Kåfjord og egen region. Det var ikke så vanlig med festival i Nord-Norge, og festivalen trakk mange folk. Festivalen ble støttet og anerkjent av flere samiske kunstnere, og av viktige stemmer som Troms Fylkeskommune, Sparebank1 Nord-Norge og Bladet Nordlys stilte opp som tilskuddsytere og private sponsorer. Og det var viktig. Viktig fordi vi trengte penger. Men enda viktigere: Vi trengte noen å stå i lag med. Noen som trodde på oss. Anerkjente oss og det arbeidet vi gjorde.

For mens folk utad og selvsagt mange innad i kommunen besøkte festivalen var det stor motstand, særlig innad i kommunen. Veiskilt med samiske navn på ble skutt på, malt over og tilgriset. Gang på gang måtte Statens vegvesen bytte ut skilt der det samiske navnet var uleselig på grunn av våpenbruk. Ungdommen som jobbet for festivalen ble flirt av, spytt på, helt øl over. Familier ble splittet fordi noen i familien vedkjente seg sitt samiske opphav, mens andre forble i benekting av samisk slekt.

Vendepunktet:

Og slikt ble det revy av. Det ble lagd et teater 'siste kveld med mamma' som tok for seg den harde revitaliseringa av det sjøsamiske, med mye bruk av ironi som virkemiddel. Blant annet ble det laget en sang om de som skaut på skiltene, som spilt over hele landet. Sangen er svært ironisk, og etter at denne sangen hadde «virket» en tid kan vi ettertid se at dette ble et vendepunkt. Folk ville selvsagt ikke stå på de teite skiltskytterne sin side. Skiltskytterne ble latterliggjort, og folk ble indirekte tvunget til å velge side. Svært mange valgte det samiske, og tok avstand fra hærverk og rasismen. Da behøvde vi ikke å bruke så mye energi og tid på å forsvare oss, og bevise at vi va samisk. Da kunne vi jobbe mer med festivalen, og da fikk vi stor og god fart – opp og frem. Festivalen vokste i bredde og omfang. Flere og flere ble frivillig stab, og la ned utallige timer med frivillig arbeid for å lage festivalen større og bedre. Flere tok i bruk kofa, og mange lærte seg samisk. Motstand mot det samiske ble mindre og i hvert fall mindre aggressiv. Vi utvida til internasjonale artister, og noe av det vi er mest stolt av er at vi hvert år har invitert ca 50 urfolksungdom fra hele verden til å møtes gjennom kulturelle workshops. Riddu Riddu ble den viktigste møteplassen der det norske møtte det samiske i en ramme av toleranse og vennskap på tvers av etnisitet og opphav. Etter noen år, og utallige utbyttinger av veiskilt så sluttet skiltskytterne å skyte og male over skiltene.

Nasjonal status som knutepunktsfestival

Alt som festivalen fikk til, ble utført på frivillig basis, med unntak av en prosjektleder i 50% stilling. Over 100 stab jobbet og jobber fortsatt utallige timer gjennom året. Gjennom 22 år har en frivillig stab brukt ferier og fritid på å utvikle festivalen, utført på dugnad. Fordi festivalen er så viktig for hvem vi er. For hvem vi ønsker å være. Og for hvem vi ønsker at våre barn og ungdom skal få lov til å være med stolthet. Etter mange år med jobbing og stadig forbedring fikk vi innvilget søknad om å bli nasjonal knutepunktsfestival. Fra og med 2009 skulle være en fast post på statsbudsjettet. Med denne historien i ryggsekken var det en ekstra stor glede at nasjonale myndigheter anerkjente vår kamp for revitalisering som en del av norsk kulturpolitikk. Faste bevilgninger over statsbudsjettet gav festivalen forutsigbare rammer til å utvikle seg i, noe som har hatt uvurderlig stor betydning for å nå de mål vi hadde satt oss i forhold til å formidle samisk og internasjonal urfolkskultur.

Status i 2013

I dag har festivalen 3 faste ansatte, i tillegg til en frivillig stab på 140 personer som bidrar med uvurderlig stor arbeidskraft til planlegging, klargjøring og gjennomføring av festivalen. Ringvirkningene til festivalen er positive bidrag til næringsutvikling, bolyst, aktivitet gjennom året og viktigst av alt: det bidrar til stolt ungdom som med rak rygg forteller at de har sjøsamisk opphav.

Hvordan har Riddu Riddu bidradd til å bevare og sette fokus på immateriell samisk kultur?

Det viktigste festivalen har gjort er å utvide folks mentale kart om hva samisk kultur er. Fortsatt i dag assosieres det samiske sterkest med et levesett som kun gjelder for et fåtall av den samiske befolkningen i Norge. Gjennom festivalen gav Riddu Riddu innhold til begrepet sjøsame, og bidro gjennom å blåse liv i utdøende kultur og tradisjoner til å bevare både språk, mattradisjoner, stedsnavn, håndverkstradisjoner mm i eget sjøsamisk område. For 20 år siden var ikke sjøsame et begrep folk kjente til, mens det i dag er langt større kjennskap til at det fins samer som lever ved kysten. I dag er Riddu Riddu selve symbolet på sjøsamisk revitalisering, og på at det er mulig å blåse liv i en skjult kultur.

Festivalen har både direkte og indirekte bidratt til å ta vare på immateriell kulturarv. Det viktigste er bevisstgjøringen, og det at folk opplever det som verdifullt å lære om og ta vare på det sjøsamiske. Videre har festivalen bidratt direkte gjennom å arrangere kurs og seminar, og gjennom 23 år ha vært som en bankende tromme som hele tiden minner om at vi må ta vare på den unike kulturen og tradisjoner som fins i eget område, mens vi enda har folk i livet som kan lære det bort. Vi har også bidratt direkte gjennom å få historien nedskrevet. I tillegg har oppmerksomhet rundt festivalen bidratt til mye forskning innen flere felt.

Ulike kurs vi har arrangert er :

Joikekurs, ulike kurs til voksne publikumsdeltakere, på barenfestival og som ungdomsworkshop.

Kurs i tradisjonell mat som rognbollesuppe, blodmat, tørrfisk og foredling av tradisjonelle råvarer.

Duodjikurs: kråkesølteknikk, plantefarging av garn, flette og veve koftebelter, greneveving

Samisk språkkurs: språkvandringer med samiske stedsnavn, språkbad for barn, språkbad for voksne, kortere kurs i festivalsamisk,

Bygging av sjøsamisk gamme.

I tillegg har festivalen arrangert mange seminar som har bidradd til bevisstgjøring i forhold til ivaretagelse av immateriell kultur, som språk, håndverk, mat, skikker, bygninger mm

Vi presenterer i tillegg internasjonal immateriell kultur som en del av festivalens program Riddu Siida (som betyr Riddu hjem). På Riddu Siida presenterer vi urfolkskultur fra ulikedelene av verden, og har blant annet flere tradisjonelle urfolksboliger. Eksempelvis ble følgende urfolkskulturer presentert gjennom ulike kurs og møteplasser i 2013: Inuitene fra Grønland, Ainu-folket fra Japan, Tuvinerne fra Sibir, Dolganerne fra Taimyr, Samer fra Lujavre, Kvener fra Nord-Troms mm

Hvor går veien videre?

Det er viktig å ha en bevissthet i forhold til vi som festival både bidrar til ivaretagelse av immateriell kulturarv, men også hvordan vi gjennom vårt program inspirerer publikum og artister til å ta vare på den og videreføre kulturer og tradisjoner. Siden festivalen er en arena for internasjonale kulturuttrykk vil det være viktig å ha en bevissthet om presentasjon og dokumentasjon også av internasjonal kulturarv. En annen oppgave er å markedsføre festivalen i forhold til reiseliv, der vi får vist frem immateriell kulturarv i en ramme av kulturfestival.